‘IK KON WEL JANKEN’.....

bij de Estafette-dag 500 jaar Reformatie in Appingedam

Reinder Tuitman

“Ik kon wel janken”, “Ik had een brok in mijn keel”, “t Gemoud schoot mie vol”, dit soort uitlatingen horen we aan het slot van de manifestatie op zaterdag 4 maart 2017 in Appingedam.

Het betreft de vijfde dag dat de PKN een dergelijke manifestatie organiseert. Al in vier provincies werd ‘500 jaar Reformatie’ herdacht, gevierd en werd er stilgestaan bij de betekenis van wat Maarten Luther geacht wordt in 1517 te hebben losgemaakt.

Hoe kan zoiets dan zulke emotionele uitingen teweegbrengen als hierboven vermeld? Dat moet – zo menen we – wel komen vanwege de bijzondere cantate, uitgevoerd door de cantorij van de Huizinger Johannes de Doperkerk: de ‘Hervormingscantate’. Zowel de teksten - door Barbara de Beaufort - en de muziek – van en door Kees Steketee – nemen ons mee. Niet slechts vanwege de esthetische kwaliteit van tekst en muziek. Nee, hoe groot die ook is, dat ‘meenemen’ van het publiek in die grote en volle Nicolaikerk komt vooral doordat de cantate het geloofsleven van de grote Reformator weerspiegelt. Te beginnen met het ‘Dies Irae’, de dag van het oordeel, dat oordeel van de Rechter waarvoor en voor Wie Maarten Luther zo’n grote angst koesterde. Zeer indrukwekkend klinken de woorden van dit lied als de mannen met hun sonore stemmen in processie van achter in de kerk naar voren komen. Die angst wordt door de bassolist (Jan Smid) met woorden uit Psalm 6 uitgezongen, resulterend in een duet ‘wel of niet de genade’ en beantwoord door de sopraansolist (Gera van der Hoek) met woorden van Paulus over Gods genade. Het koor zet daarna in met een loflied op die genade en met een loflied op de Muziek, inderdaad met een hoofdletter, want woorden hebben maar ‘zulke korte armen’, en ‘alleen muziek, door u aan ons gegeven stijgt op zonder moeite, daalt lachend weer neer’! Zo komen wij als luisteraars mét Luther tot de erkenning van, de waardering van en de inzet vóór kerkmuziek. De mystiek erin houdt ons gevangen, zeker als de saxofoon (Jolanda Tuma) daarin bijdraagt. Afsluitend – als een soort waarschuwing voor de verstarring die ook Luther eigen was – de ‘bede om beweeglijkheid’: ‘dat ik uw wijde ruimte niet met mijn gelijk zal verwarren’ en dat ‘de kerk zich steeds opnieuw hervormen laat, niet in woestijn zal verzanden, maar als de zee, zo jong, zo oud, zich steeds vernieuwt, en toch vertrouwd terugtrekt en keert op haar stranden’. We herkennen de oude woorden ‘ecclesia semper reformanda’, zoals Karl Barth die sprak, in navolging van kerkvader Aurelius Augustinus: de kerk moet zich blijvend hervormen. In deze onze weergave lukt het nog net om noties uit de cantate onder woorden te brengen. Helaas geldt dat niet voor de sublieme muziek van componist, pianist en dirigent Steketee; we kunnen die hier niet laten klinken.... Veelzeggend daarom: de ‘hoorbare’ stilte die tot lang na het ‘amen’ in de kerk blijft hangen....

tijdens de workshop ‘Zingen’ met Vincent Hensen

cantorij Huizinger Johannes de doperkerk

de dames van het forum; v.l.n.r.: Marga in der Maur, Martje Grondsma-Wiersma, Karin van den Broeke, Agnes Mulder, Svetlana Hakobjan.

De vesper - geleid door Barbara de Beaufort - aan het einde van deze Groninger estafettedag vormt naar onze smaak niet alleen de perfecte afsluiting, maar vat het hele dagprogramma samen!

‘De PKN organiseert’, zo heet het hierboven. Zó eenvoudig ligt dat overigens niet. Landelijk projectleider is dominee Margriet Gosker uit Venlo. Maar het voorbereidend werk voor ‘Appingedam’ lag in handen van een heuse werkgroep: pastor Eppo Vroom, ds. Harmen Jansen, pastor Barbara de Beaufort, Afien Kloosterhof, Adri Perdok (die tevens de presentatie verzorgt) en (tot eind 2016) ds. Wiebke Heeren en ds. Riky Christoffers. Deze mensen verdienen een grote pluim. Zij hebben én de organisatie én de inhoudelijke kant van deze dag op bewonderenswaardige wijze verzorgd!

workshop sacrale dans

Refererend aan de beroemde ’95 stellingen’ uit 1517 kwam de werkgroep van onze provincie op het lumineuze idee als Groninger stelling aan te dragen: ‘De bevrijdende kracht van het Evangelie daagt mannen en vrouwen uit om elkaar te aanvaarden als gelijkwaardig in het bijdragen aan leiding en dienst van kerken in de samenleving’. Het enige dat aan deze stelling valt af te dingen is de breedsprakigheid, maar mogelijk is deze mede te wijten aan ‘500 jaar geleden’.... De waarheid, de urgentie die deze stelling uitdraagt is - we menen nog steeds – erg actueel! Zie maar hoe in de kerken de vrouw die gelijkwaardigheid nog altijd niet kent. Sterker nog: zie hoe zelfs in de PKN hieromtrent geen unanimiteit bestaat. Er zijn PKN-gemeenten waar de vrouw (nog) geen ouderling, laat staan predikant kan zijn. Ontmoedigend is het – en dat geldt niet alleen voor dit item – dat de voors én de tegens met ‘bewijzen uit de Bijbel’ gestaafd worden. Het is daarom goed, méér dan goed hoe prof. dr. Heleen Zorgdrager met ‘Onvoltooide bevrijdingsgeschiedenis’ de hoofdmoot vormt van het ochtendprogramma. Dat programmaonderdeel begint nadat wij al hebben gezongen van ‘de stem van de Heer, die wij hebben gehoord’ (met Lied 722). Fijn dat Harmen Jansen ook orgel kan spelen, want organist Vincent Hensen is er bij de opening nog niet. Later op de dag maakt hij echter alles weer goed. Symbolisch is ook het ‘estafettestokje’ door Drenthe doorgegeven aan Groningen, zijn de ‘stellingen ‘aangeplakt’ op de open (!) deur die staat opgesteld. ‘Daar’, zegt Adri Perdok later, ‘mogen wij allemaal door!’

Wat kán Heleen Zorgdrager haar gehoor boeien; zij begint haar lezing met Luthers vrouw Katharina van Bora. Zeker weten dat maar weinigen wisten hoe deze vrouw met recht van spreken een vrouwelijke Reformator mag worden genoemd, evenals vele vrouwen ná haar. Zorgdrager gaat met ons de geschiedenis door en we staan een beetje beduusd van de rol die vrouwen – ook in de kerk! – hebben gespeeld. Wát sympathiek dat we én bij Heleen Zorgdrager en bij de andere gasten horen hoe hun moeders (gelukkig ook hun vaders) een rol spelen in het doorgeven van wat wij ‘het geloof’ noemen. Ook hierin proeven we iets van

tijdens het slotlied

het ‘semper reformanda’….. Er ontstaat zelfs een soort van plenaire discussie in die grote Nicolaikerk, heel bijzonder….

Wat die overige gasten betreft, Harmen Jansen vraagt vijf van hen – vrouwen! - op het podium. Daar zitten ze dan. ‘Goeie genade, wát een portretten’, zegt hij, hetgeen enige hilariteit oproept. ‘Lévende portretten’, vervolgt Jansen terecht. Ze vormen een dwarsdoorsnede uit ‘de kerk’: ds. Karin van den Broeke – predikant en (de eerste!) vrouwelijke voorzitter van de Generale Synode; Martje Grondsma-Wiersma, uit Marum – haar hele leven actief in kerk en Passage (Vrouwenbond); Svetlana Hakobjan – vluchtelinge uit Armenië (Nagorno Karabach), zij verloor haar man en haar oudste zoon en belandde in de Prot. Gemeente Appingedam; Marga in der Maur – ouderenpastor (en zéér gewaardeerd!) in Appingedam; politica Agnes Mulder – o.a. CDA-fractievoorzitter in de gemeenteraad van Assen.

In het forumgesprek dat Harmen Jansen – hij verontschuldigt zich enigszins dat hij als man dit programmaonderdeel leidt - met deze vrouwen ‘uit het veld’ houdt, komen vele facetten die Heleen Zorgdrager al noemde voorbij. Echt uit het leven gegrepen. Een ‘opsteker’ die alles samenvat zouden de woorden kunnen zijn die Marga in der Maur in het Grunnegers aandraagt, uit Biebel: ‘Vraauwlu, ie binnen rechte dochters van Sara as ie t goie doun en joe nait baangmoaken loaten’. Dat zijn nota bene woorden van de apostel Petrus!

Bepaald bemoedigend is wanneer na de lunch alle workshops prima bezet blijken te zijn: die van Mirjam Geerts waar de deelnemers creatief bezig zijn met ‘de vrouw die veel voor mijn geloofsbeleving betekend heeft’. Die van Heleen Zorgdrager waar nog uitvoeriger doorgepraat wordt over gender, seksualiteit en de man/vrouwverhouding in de kerk. Die van Vincent Hensen, o.a. cantor van de Nicolaikerk, waar zangliefhebbers een lied instuderen dat aan het eind van deze dag zal worden gezongen en waar men ook zelf ‘muziek mag schrijven’. Die van Ulrike Neumann, waar ‘sacraal gedanst’ wordt (wat ziet dat er mooi uit …). Die van Almatine Leene, predikant in de Neder-Duits Gereformeerde Kerk in Stellenbosch (Z-Afr.), over ‘Vrouwen in de Bijbel’.

En opnieuw mag presentatrice Adri Perdok zich gelukkig prijzen als de hele kerk weer zo goed als vol zit om de vesper bij te wonen, nee, om die mee te vieren! We hadden trouwens in de wandelgangen al enkele malen gehoord dat sommigen speciaal waren gekomen juist om de cantate in die vesper te horen….

Het afsluitende lied is een waardige bekroning van deze inspirerende dag, door o.a. de woorden: ‘Wij leven van genade’, ‘Dan breekt een nieuwe vrijheid aan’, ‘Wij binden ons met Christus’ naam’, uit het Lutherlied 2017 (t.: Andries Govaart; m.: Jac Horde).

Als alle vrouwen (pardon, er waren ook nog wat mannen….) weer naar huis gaan hebben ze mogelijk het idee dat het vandaag zondag was, een feestdag….. Mensen die dit verhaal lezen kunnen zich nu mogelijk indenken hoe ‘Ik kon wel janken’ opborrelde.

Reinder Tuitman (Middelstum) is hoofdredacteur